

VYPRÁZDNNENOSŤ ORTODOXNOSTI

Julie J. Kidd

V období dospievania som si často všimla, že život dospelých sa celkom bežne riadi podľa zaužívaných múdrostí, ortodoxií rôzneho druhu. Moja úžasná matka bola pre mňa obzvlášť výrazným príkladom tohto fenoménu, hoci môj otec bol pravý opak. Táto matkina črta spôsobila, že som sa úplne vzdialila od akejkoľvek predstavy, ktorú som dovtedy mohla mať, že s ňou budem diskutovať o svojich začínajúcich pochybnostiach v súvislosti so zaužívanými múdrostami rôzneho druhu. Tieto zaužívané múdrosti sa mi zdali byť ľahkou výhovorkou pre vyhýbanie sa ťažšiemu zadaniu – hlbokému premýšľaniu nad vecami a hľadaniu „skutočného“ porozumenia podstaty existencie a dôvodov, prečo je svet taký, aký je.

Podľa Oxfordského slovníka angličtiny sa ortodoxia definuje ako „vlastnosť alebo charakter byť ortodoxný“. „Ortodoxnosť“ sa definuje ako „uchovávanie pravých alebo správnych názorov, momentálne prijímaných ako správne alebo v súlade s nejakým uznávaným štandardom“. Vždy sa mi zdalo, a aj teraz sa mi zdá, že potrebujeme nazrieť za zaužívané princípy a zvyklosti, hlbšie sondovať a nanovo objavovať dlho uchovávané presvedčenia a postupy.

Takéto sondážne prieskumy sa mi zdajú absolútne nevyhnutné, aby sme sa hýbali dopredu pri hľadaní pozitívnych riešení pre výzvy, ktoré ležia pred nami všetkými, jednotlivcami, spoločnosťami aj národmi.

A tak, keď som v treťom ročníku bakalárskeho štúdia čítala na kurze americkej literatúry Bielu veľrybu od Hermana Melvilla, na svoje veľké potešenie som objavila Melvillovu brilantnú kapitolu s názvom *Pohreb*. Veľká myseľ tu znamenitou alegóriou zachytávala presne tú myšlienku, ktorú som tak často v sebe nosila, že vyprázdnenosť ortodoxnosti, jej zákerná schopnosť zatemniť pravdu, nám dovoľuje hovieť si v sebauspokojení z presvedčení, ktoré sú už dávno prekonané a chýba im konštruktívnosť pre zdolávanie ťažkostí života. Zistenie, že Melville sa zaujímal o koncept ortodoxnosti a že ho zachytil nesmierne metaforickou a výstižnou alegorickou prózou, bolo pre mňa uisťujúcim, upokojujúcim a veľkolepým momentom mojej vysokoškolskej kariéry.

Preto sa z času na čas vraciam k tejto kapitole, jej skvostné metafory, stručná, ale hlboká ukážka jednej z najbiednejších ľudských slabostí ma osviežuje, obnovuje a inšpiruje.

z anglického originálu preložil Igor André

BIELA VEĽRYBA*

Herman Melville

POHREB

„Vyzdvihnite reťaze! Pusťte telo za loď!“

Obrovské kladkostroje teraz už splnili svoju úlohu. Ošúpané biele telo bezhlavej veľryby sa blyští ani mramorový náhrobok; hoci zmenilo farbu, badateľne nestratilo nič z objemu. Ešte vždy je obrovské. Pomaly pláva vždy ďalej a ďalej, vodu vôkol neho víria a rozstrekujú nenásytné žraloky a vzduch nad ním rozvírivajú škrečiace vtáky divým letom, ktoré svojimi zobákmi napádajú veľrybu ako mnohými útočnými dýkami. Obrovský biely bezhlavý netvor pláva ďalej a ďalej od lode a vždy, keď sa o niekoľko metrov vzdiali, vzrastá vražedný hluk, ktorý zrejme pôsobia štvorcové metre žralokov a kubické metre vtákov. Hodiny a hodiny z takmer nehybnej lode vidíme túto odpornú scénu. Pod bezmračnou a prívetivou azúrovou oblohou, na tichej hladine pokojného mora, ovievanej žartovnými vetrikmi, táto veľká hmota smrti pláva ďalej a ďalej, až sa stratí v nekonečnej dialave.

Je to veľmi žalostný a veľmi výsmešný pohľad! Morské supy sú všetky v nábožnom smútočnom oblečení, žraloky vzduchu všetky starostlivo v čiernom alebov kropenatom odeve. Hádám iba máloktorý z nich by bol pomohol veľrybe za živa, keby náhodou bola potrebovala pomoc, ale na jej pohrebnom kare sa veľmi nábožne zúčastnia. Ó, hrozný supizmus zeme, ktorému neujde ani najmocnejšia veľryba!

Ešte to nie je koniec. Hoci telo je zneuctené, pomstychtivý duch žije ďalej a vznáša sa nad ním, aby strašil. Keď mŕtvu veľrybu z diaľky zbadá dajaká bojzlivá vojnová loď alebo blúdiaca výskumná loď, keď pre vzdialenosť nevidieť lietajúce krdle, ale iba bielu hmotu plávajúcu na slnku a bielu morskú penu, čo sa od nej odráža, tu úplne neškodné veľrybie telo zaznačia chvejúce sa prsty do denníka – ako plytčiny, skaliská a útesy na okolí: pozor! A potom možno celé roky sa lode vyhýbajú tomuto miestu, preskakujú ho, tak ako hlúpe ovce preskakujú prázdne miesto, pretože vodca na ich čele tam podskočil, keď mu podložili palicu. Taký je váš zákon precedenta, tu je užitočnosť tradície, tu je príbeh vášho zanovitého prežívania starých vier, ktoré nikdy nezakorenili na zemi, a teraz sa už ani len nevznášajú vo vzduchu! To je pravovernosť!

Veríš na duchov, priateľ môj? Sú ešte iní duchovia ako v ulici Cock-Lane, a oveľa vážnejší ľudia, ako bol doktor Johnson, v duchov veria.

* Herman Melville: Biela veľryba. Moby Dick (Bratislava, Mladé letá, 1958), preložil Jozef Šimo.